

EXERCITIUM ACADEMICUM,
De
SACRIS FON-
TIUM,

Quod
Permissu Ampliss: COLLEGI PHILOS.
in Illustri & Regio Lycéo
Aboënsi,

Sub Moderamine
Præclarissimi Viri
DN. TORST. RUDEEN,

Poët. Profess. Ord. h. t. Facult.

Phil. Decani spectabilis,

Publico honorum examini modeste
submittit

S. R. M. Alumnus

JONAS CARLSHAMN/
Werml.

In Aud. Max. ad d. V. Junii, 1697.

Impr. apud JO. WALLIUM.

*Maxime Reverendo ac Excellentis-
simo Domino,*

**DN. JOHANNI
FLACHSENIO,**

**S. S. Theologiæ DOCTORI
& PROFESSORI Prim. longe
Celeberrimo, utriusq; Consisto-
rii ADSESSORI Gravissimo,
PASTORI Ecclesiæ ad Divam
Mariam fidissimo, Mecœnati,
Patrono ac Promotori beni-
gnissimo & liberalissimo, sum-
ma animi reverentia perpe-
tuo honorando.**

ecreta me aestimatione pensitantem,
cui potissimum Exercitium hocce A-
cademicum irem oblatum, subit
mibi extemplo singularis REVER:
DIGNITATIS Tuæ, quo me es amplexus, favor
quem ipsemet toto hoc triennio expertus sum,
dum filiorum tuorum optimorum insigni-
terque literis incumbentium curam egeram &
munus informandi obideram. Ut eo testa-
tior esset beneficiorum AMPL: DIG: Tuæ
memoria hoc argumentum gratitudinis re-
linquendum Judicavi quamvis vero meritis
pares grates nec agere nec habere possim,
tamen cum prona potius voluntas, quam ef-
fectus respici soleat, volui harum pagella-
rum dedicatione, ostendere debitam pietatem
& promptissimum animi obsequiosi affectum,
non tamen ea opinione ut benignitatis tuæ
in me merita sic compensare existimem,
sed ut aliquod indicium gratitudinis relin-
quam. Ex intimo meo corde supplex oro, ut
vile hoc munus chartaceum Tuæ REV: DIG:
dul-

vultu gratioso menteque serena aspicere ac
suo clementi Patrocinio & favore me clien-
tulum suum subjectissimum, ut haecenus,
ita & in posterum tueri dignetur. Posco i-
gitur supremum numen calidis votis velit
te REV: PATER una cum honestissima fa-
milia ab omni incomodo conservare, vigeas
vidasque diu atque feliciter in seros usque
annos! sic vobet.

ADM. REVER. TUÆ DIGNITATIS,

Humilimus atque observantissimus
clientulus

J. Carl Hamm.

THESIS I.

GAudemus impense totoq; ex animo nobis gratulamur & Patriæ nostræ charissimæ, quod dispulsis tristibus gentili-
smi, & deinceps papismi tenebris, splendidissimum Evangelicæ lucis jubar liceat aspicere atque usurpare, ab omni furo liberatum: per transennas quasi nunc videntes, quam sit misera gentilium fors, qui in sua cæcitate aut olim oberrarunt aut etiamnum errant, & ne nullum DEUM colant, omnia pro numinibus apprehendunt: viderunt nimirum rationis suæ lumine omnino DEUM aliquem esse, eumque esse unum, non minus nobis perviderunt sapientiores,

A

sed

sed suis illum ministris esse stipatum, qui tanquam illius legati mandata munia obirent; unde est quod Poëtæ (forte per obscuram aliquam traditionem ex sacris literis edocti) certos ministrantium Deorum ordines constituerint, ut eorum aliqui cœlo residerent, alii terræ essent incolæ & marium, & aliis deniq; infernorum habitatio cederet. Ex mediocribus illis quibus terra habitanda tributa est, fuere Nymphæ & numina quæ fontibus præesse credebantur, quibus sua quoque sacra non facere nefas putavere: de quibus fontibus & sacris, nunc animus est paucissima quædam adferre: paucissima autem propterea, quod nec patiatur brevitatis, quam sectamur, nec curta mea suppellex, ut sim prolixior, aut nobile hoc argumentum pro dignitate tractem. Proinde tua, Benevole Lector, gratia supplebit, quod minus potuit mea tenuitas præstare, cujus favoris me gratissimum semper debitorem habebis.

TH.

THES. II.

De vocum significationibus tanto erimus minus solliciti, quanto cuique notius esse poterit, nos per fontes non intelligere aliud quam aquarum è terra micantium jugem scaturiginem; per sacra autem, victimas & divinos cultus, qui fontibus hisce præstabantur olim ob divinitatis suspensionem, quam illis adfingebat superstitiosa antiquitas.

THES. III.

Causæ, quæ veteres Paganos ad fontium cultum permoverunt, possunt esse plures: una quidem, quod præsentiam numinis sentiri non sibi persuadebant, sine peculiari quodam & sacro horrore: ac vice versâ, ejusmodi sacrum horrorem non sentiri, nisi Numen aliquod præsens fuerit. Horrore autem tali percelluntur homines haud parum in solitudinibus & lucis arborum altarium ac procerarum, in cujusmodi

A

locis

4
locis fontium origines sunt creberrimæ,
quorum fontium per terram meantes
venæ, in causa sunt, cur in ejusmodi
locis ad majorem proceritatem arbo-
res excrescant, quam alibi: unde de Am-
monis fonte loquens Curtius lib: 4.
cap. 7. 22. nemus & fontem conne-
ctit inquit: *est etiam aliud Ammo-
nis nemus, in medio habet fontem &c.* &
Cælius Rhodoginus. Lect. anti: lib. 27.
cap. 5. *coluntur aquarum fontes & sta-
gna, quæ vel opacitas, vel immensa al-
titudo sacravit.* De aquis autem nun-
quam non magnifice sentiebant vete-
res, inter quos Hesiodus, qui aquam e-
lementis omnibus antiquiorem statuit,
& Thales Milesius qui omnia esse cre-
debat ex aqua, cernebant enim insi-
gnem ubique aquæ utilitatem; de *Fu-
sturna fonte valetudinis causa bibebant resta-
tur* Kepp. lib. 4. videbant etiam, quam
multa sint animalia, quæ absque ignis
degant usu, degere autem sine aqua nul-
lum posse. Quippe si fuerit sine po-
testate

5
restate humoris ex sanguinata exsucta-
que redduntur, & hac causa Pindarum
rectissime opinantur dixisse *ἄριστον μὲν ὕ-
δωρ* id est *optima aqua*. Quum autem
aquarum infinitæ utilitates sint, aut Nu-
men aliquod ipsis inesse aut easdem Nu-
minibus eximie esse caras crediderunt,
sibi que numina ista sic conciliari, si res
ab illis amatas honorarent: hinc Sene-
ca scribit: *magnorum fluminum capita ve-
neramur*. Hinc Horatianum illud.

Nunc ad aquæ lenæ caput sacræ.

Sic in Ergis præcepit Hesiodus non esse
fluvium perennem pedibus transeun-
dum, nisi prius precibus ad DEUM
effusis, id eo dici tradit Proclus quod
opinarentur veteres omnem quidem
aquarum naturam, ut quæ alendi, au-
gmentandique vim possideat, Sacram
esse Diis, quos *Ζωόντες* vocant: præci-
pue vero perennes fontes putaverunt
divinos, quia nescientes causam Jugis
istorum scaturiginis (nimirum quod

aquæ fontium omnes e mari per subterraneos meandros ascendant & per fluvios & amnes in mare iterum sese volvunt atque exonerentur) arbitrati sunt, non posse divinitate carere, quidquid illam ita imitaretur; nec reperiebant de visibilibus quidquam, ad divinitatis similitudinem propius accedens, quam fontium aquas, ut loquitur Macrobius in somn: scip: lib. 2. cap. 5. fons, ait, *ita principium est aque, ut quum de se fluvios & lacus procreet, a nullo nasci ipse dicatur. Nam si ab alio nasceretur, non esset ipse principium* &c: quin & amœnitas jucunditasque locorum fontanorum præ cæteris videbatur innuere atque indigitare Numinis alicujus amantis curam & præsentiam peculiarem: neque enim fortunam insigniorem uni præ alteris cuiquamobvenire nisi ex singulari favore ac providentia numinum etiam gentiles credebant. Hæ causæ & similes plures facile gentem superstitiosam & re-

ciæ

Aë viæ ignaram, ad ejusmodi exse-
 cranda fontium sacra permoverunt,
 quibus etiam addemus conjecturam
 plurium non contemnendam peni-
 tus, quod potuerit hæc veneratio a-
 quarum gentibus commendata esse per
 longinquam traditionem miraculorum,
 quæ in DEI populo facta sunt, ope
 hujus elementi. Quid, quod fontes
 ipsa quoque oracula reddiderint cele-
 briora: In Jovis Dodmæi templo fons
 erat, qui accensas faces immerfas ex-
 stinxit, non ardentem admotas accen-
 dit, ut referunt Pomponius Mela: lib:
 2. Solinus, Plinius aliique & Lucre-
 tius lib: 6. 879:

*Frigidus est etiam fons, supra quem sita sepe
 Stupa jacit flammam concepto protinus igni:*

Tedaq; consimili ratione accensa per undas

Conlucet quocunq; natans impellitur auris, &c.

Ad Jovis Ammonis oraculum fons
 erat miræ indolis, cujus aquæ inter-
 diu erant frigida potabiles ac sèves,

noctu vero æstu torrebant, unde idem
Lucretius eodem libro verl. 848.

*Est apud Ammonis fanum fons luce diurna
Frigidus, & calidus nocturno tempore fertur
Hunc homines fontem nimis admirantur, & acri
Sole putent subter terras ferviscere raptim
Nox ubi terribilis terras caligine texit.*

utriusque mirabilis phenomeni Physi-
cas causas explicare ibidem conatur
Poëta, qvo curiosum lectorem remit-
timus.

THES. IV.

Deorum gentilium tres fuisse or-
dines præcipuos, Superiorum scilicet In-
ferorum atque Medioxumorum, ex-
que tertio hoc ordine fuisse Nymphas,
qvibus ut plurimum dicati sunt fontes in
superioribus est dictum: nunc adjicie-
mus in plures quoque classes nymphas
fuisse discretas: aliæ enim erant Orea-
des, quæ in montibus habitabant: Drya-
des

des, quercuum & silvarum præfides; Hamadryades, quæ una cum arboribus nasci atque emori credebantur: Nereides maris & pelagi Dæ erant: Napeæ pascuis præerant & floribus; Najades fluviis & fontibus, Limniades stagnis & lacubus: quin & in specie fontium Nymphas Ephydriades appellarerunt antiqui. Mnesimachus Phæletes, referente Natali Comite, hanc facit illarum distinctionem, quod aliæ sint cælestes, aliæ terrestres, aliæ fluviiales, aliæ marinæ, aliæ stagnorum præfides. Najades autem, quæ & Ephydriades dictæ, sunt quibus illa sacra fiebant de quibus in præsentia discursus instituitur; nam ut in superioribus monuimus, ita antiqui religione tenebantur, ut nullum neque publicum neque privatum locum aliquo numine carere arbitrarentur: quippe cum elementa singula & herbas & radices & arbores & arborum aut terræ fructus, suos habere Deos crediderint. Verba sunt Natalis

talis Comitis lib. 5. cap. 11. & capite sequenti sequentia habet: *Profecto crediderunt antiqui, si quem fontem, vel utilem aquam excavantes reperissent, illud esse Nympharum munus, pro qua aqua sacrificia offerre consueverunt; ad quæ sacrificia antequam me compono, unicum annotasse libet, quod habet de harum Nympharum ortu Orpheus, atque de earum sobole Virgilius; prior in hymno ad Nymphas sic canit.*

Νύμφαι θυγατέρες μεγαλήτορος Ωκεανῶιο
 Ἰγροπόροισι γαίης ὑπὸ κεύθεσιν οἰκί' ἔχουσιν
 hoc est:

*Nymphæ Magnamini oceani certissima
 proles,
 Sub tellure domos colitis quæ humentibus
 antris.*

Posterior Æneid. 8 appellat illas fluviorum matres: ait enim:

*Nymphæ laurentes, Nymphæ genus amnibus
 unde est.*

Ex

Ex quibus locis manifesta fit veterum Philosophia de fontium causis, quæ cum nostra intimè convenit, qui & revelatione, & ratione cum experientia conjunctâ, novimus fontium aquas, per terræ cavernas è maris fundo ad terræ superficiem elevari, interdum in vaporibus, interdum per ductus aquales, in quorum nonnullis sal marinum deponunt in nonnullis servant: hæ eadem aquæ e maris fundo ad terræ superficiem tendentes perpetuo & jugi fluxu, cum diu circa suos ortus nequeant hæerere, per camporum declivia labuntur, alveosque sibi formant, quos fluvios adpellamus: quod ipsum intellexere Poetæ, quum Nymphas (quæ mutata unica litera sunt latinorum lymphæ) dixere oceani filias & fluviorum matres.

THES. V.

Sequntur sacra, quæ fictis hisce fontium numinibus fiebant vel ob commi-

missum piaculum quæ victimæ animal-
les dicebantur: vel consultandi gratia,
quæ consultatoriæ: vel ut gratias age-
rent votorum compotes; vel ut nova
beneficia obtinerentur, vel ut numina
placarentur, vel denique honoris grâ-
tia tantum, ceu sacrificiorum occasiones
& causas memorat Natalis Comes lib. 1.
cap: 17. offerebantur autem fontibus,
lac, oleum, vinum, flores & hædus de
prioribus Theocritus in viatoribus.

Ἐλάσω δὲ κρητῆρα μέγαν λευκοῖο γάλακτι
ταῖς Νύμφαις. ελάσω δὲ καὶ ἀδέει αἶνον ελαίω

Hoc est ut vertit Natalis:

*At statuam lactis magnum cratera decoris
Nymphis: mox alius pinguis ponetur olivi.*

De capra idem Poeta testatur in eadem
ecloga, ubi sequentes ipsi à Natali ad-
scribuntur.

τὸ κρόχυλ μὲν εἶδωκε τὸ πικίλιν, ἀνεχ' ἔφυσε
ταῖς Νύμφαις τὰν αἶγα

Horatius oda 13. lib. 3. merum, flores
&

& hædum memorat, cujus sunt sequentes versus ad fontem Blandusiæ.

*O fons Blandusia splendidior vitro,
Dulci digne mero, non sine floribus*

Cras donaberis hædo

Cui frons turgida cornibus

Primis, Et venerem Et prælia destinat

Frustra, nam gelidos inficiet tibi

Rubro Sangvine rivos

Lascivi Soboles gregis.

Ad quem locum observant commentatores, merum esse libatum, hoc est paulullum vini in fontem effusum, deinde hædum esse maectatum, cujus sanguis collectus è patera in aquam fundebatur cum precibus; florum vero usus in his sacris triplex fuit; nam floribus & vina & victimæ coronabantur, & fontis aquæ spargebantur, nec desunt qui mel offerri solitum putarunt, quia floribus delectarentur Nymphæ, è quibus

bus suum mel conficiunt apes, vel quia illæ Aristæum, quem educasse putantur mellis & olei conficiendi rationem docuerint.

THES. V.

Viguit non modo, inter antiquissimos nostræ gentis autores idem fontium supersticiosus cultus, verum eo miseriarum perductus est, ut etiam humanas victimas istis obtulerint: primo enim mense (ceu docet Atlanticæ autor) solenniorem venerationem Diis impendentes, novem dies sacrificiis rite ac religiose absolvendis, tribuerunt: singulis diebus, novem animantium genera immolabant: quibus etiam humanas hostias adjungebant; per summam totius regni celebritatem templum illud Upsaliente frequentissimo incolarum accessu visitabatur, ibique novendialibus feriis ex præscripto sacrificiorum numero, diis hostiæ ad aram mactabantur, homo quem fors immolandum obtu-

tulerat in fontem Urdalsbrun, qui ad locum sacrificiorum scaturiebat, vivus immergebatur: qui si facile efflaret animam, faustum renunciabant sacerdotes votum, moxque inde ereptum inq̄ vicino nemore (quod sacrum credebant) suspensum inter deos translatum affirmabant, quo factum erat ut beatum se crederet, qui ea immolatione excederet e vita. Accidit nonnunquam reges ipsos eadem sorte delectos immolari, ut testatur Joh. Mag. Lib. 21. *Dum Sveci & Gothi a fame pressi fuere, unicum remedium a templorum Pontificibus, qui Othino, Idolo upsaliensi, ministrabant, contra presentissimam omnium terrarum septentrionalium ex fame ruinam, persuadebatur ut Regem Domaldum, Deo Cereri immolarent post cuius fata frugum rerumque omnium abundantiam longe lateque successisse, Idem ibidem refert & adstipulatur Excellentiss: Rudbech: in sua Atlan.*

THES. VII.

Unde autem Ethnici hauserint, cruenta sacrificia diis grata fuisse, satis mirari non possum; cum a ratione abhorrere videatur creaturam sensu præditam, & magno cum dolore morientem in honorem creatoris destruere, perinde ac si quis officinam artificis ingressus opera ipsius corrumpendo, honore se istum adficere prætenderet: uti loquitur nobilissimus Puffendorffius in tractatu, quem inscribit, de habitu religionis christianæ ad vitam civilem §. 8. nisi cum eodem nobilissimo Domino statuere velimus, hunc quoque ritum ad illos per longinquam traditionem promanasse ex populo DEI, quandoquidem ab illo sacrificia cruenta sint instituta, suggerente ipso DEO in Symbolum expiandæ humani generis labis & medendorum inde provenientium malorum, per salvatorem nostrum JESUM CHRISTUM: cui fit laus honor & gloria in secula nunquam determinanda.

In

DE SACRIS FONTIUM apud gentiles
Dissertationem non inveniſtam,

Eximii Jovenis

DN. JONÆ CARLSHAMNI
Amici & popularis perdilecti.

Egva Chame tuam raptat dememta
mentem;
Et quid te Japeti poſtera turba moveet,
Numine ut eterno rellicto turpiter umbras,
Captes atque exlex numina falſa colas?
Mente licet capias ſupremam exiſtere cauſam,
Sensibus & tangas cuncta referre DEUM.
Quid tamen effectis pro cauſa reddis hono-
rem,
Pro Domino ſervo tura merumque facis?
Quid rebus ſervis tibi quas ſervire putares?
Quid cælum & terras in tua voſa vocas?
Forte quod hec videas tibi corpora grandia
ferre
Commada, queis nunquam tute cavere potes.
Hec igitur deceat divino neſtare ſpargi
Nam divini inſtar numinis acta probant.
Hinc

Hinc supera, hinc media, hinc tibi & infe-
ra numina fingis,

Cum quibus indigetes semideosque sacras.
Quin quoque Silvanos, faunos Satyrosque
falaces,

Et varias Nymphas numen habere putas.
Najadas in quibus haud minimo dignaris
honore:

Sepius his pinguis victima caesa fuit.
Sepius his cecidit raurus nitidaeque bidentes.

Sepius ara capri rincta cruore fletit.
Fœdus ac patras gens in caligine mersa
Cum humana in flammis viscera saepe cre-
mas.

Talia mi Carlhamn dum prisca eruis um-
bris,

Gnavisque in clara Palladi arce locas,
En charites adsunt spondentes præmia læta,
Præmia, non ullo digna perire die.

Cum sincero multæ felicitatis
voto in id, quod ad pa-
terios lætes adornabit iter
scribebat

J. EMZEEN.

A pud Æsopum auro sanè dignissima extat
fabula de cicadis & formicis, in quibus
longè diversa conspicitur industria, illæ
cantando æstivi temporis amœnitatè transigunt;
hæ vero victum comparando indefesso labore
sefe exercent. Hoc ut ut fictum sit non tamen
parum habet in recessu. Cicadæ enim illorum
adulescentum sistunt imaginem, qui in flore
virentis ævi, feriis vitam transigunt & tantum
non consumunt: formicæ autem eorum sunt
exempla, qui annis vigentibus uberiores ho-
noris & eruditionis congerunt fructus, ut hye-
me, hoc est, ætate provecta in bene constru-
cto nido contra frigus, contra famem, con-
traque corporis nuditatem se suosque defendere
queant. Ex animo igitur, gratulor tibi Præ-
stantissime *Dn. Respondens*; qui non aureum hoc
vitæ tuæ ævum otiiis ac deliciis exigi, nec stu-
dia tua de die in diem differri passus es: sed
fornicarum æmulus, ut docta hæc tua disser-
tatio non obscure ostendit, tales tibi in hye-
men providisti opes, quas nec incendium con-
sumere, nec naufragium disperdere, nec de-
nique ulla invidia elevare potest. Faxit divi-
na clementia, ut & post hæc in simili studio-
rum ac laborum ardore pergas, fausta ac inco-
lumi semper utaris fortuna, & tandem æterna
inter cœlestes persenticas gaudia; quod animo
haud fucato

vover

ARVID. TAXELL, *Wermel.*

Eidem.:

Datam hanc occasionem tantum abest: ut
omittere possim, ut potius tibi præ-
stantissime Dn. præceptor ex animo gra-
tuler, Studiorum tuorum profectus non
penitendos, quos hac egregia Disputatio-
nis materia haud obscure prodere cona-
ris. DEUM T. O. M. sinceris votis faci-
go larga sua benedictione tuos honestos
conatus coronare haud dedignetur, ut
tandem attingant optatam metam in no-
minis Divini laudem Reipub: emolumen-
tum & quorum interest insigne solatium.

~ sic vovet

HENRICUS FLACHSENIUS.

